

Az önálló termelőiskolai koncepció mellett szólna a termelőiskola újszerű elemein túl az is, hogy a fiatalok differenciáltan 1–3 évet tölthetnek az intézmény falai között, így a pedagógiai hatás eredményesebbnek tekinthető. Az első év a felzárkóztatást, második év a szakképzést, a harmadik év az átmeneti foglalkoztatást szolgálja. Ez az idő már elégségesnek tűnik arra, hogy a fiatalok személyiségében is tartós változások következzenek be.

Ugyanakkor a jelenlegi törvényi szabályozás megnehezíti a termelőiskolák létrehozását és működtetését:

- A tiszta profilú, Dániában honos termelőiskolai modell megvalósítása nálunk csak távlatokban lehetséges. A termelőiskola Magyarországon hivatalosan nem minősül sem oktatási, sem szakképző intézménynek, így a tanulók után nem jár a normatív állami támogatás.
- Magyarországon erős a „bizonyítvány-fetisizmus”. A hivatalos szervek, de a szülők és a tanulók egyaránt a képzettséget igazoló bizonyítványt igényelnek. Mindez pedig eltér a dán alapmodelltől, ahol nincs osztályozás és vizsga. A fiatalok elhelyezkedésekor csak ajánlólevelet kapnak, amely a piacgazdaság körülményei között elégségesnek bizonyul, mivel a munkahelyeken a az elvárás a megfelelő munkavégzésre irányul.
- A termelőiskola jogállását tekintve ma munkaerőpiaci intézménynek tekinthető. A működésükhöz szükséges pénzeszközöket az évente meghirdetett munkaügyi pályázatokon igyekszik elnyerni. Ez a finanszírozási mód ugyanakkor gátolja a hosszabb időintervallumban való gondolkodást, hátráltatja a termelőiskolai hálózat kiépülését. A megoldás lehetne – a nyugat-európai gyakorlatnak megfelelően – a projekt-finanszírozás bevezetése, amely támogatná a hagyományos termelőiskolai tevékenységet.

A megyei munkaügyi központok szervezésében megvalósuló illetve megvalósulás előtt álló programok megfelelő szintű és stabil működésének feltételeként látjuk az ágazati szintű koordinációt és a további kiegészítő szakmai illetve anyagi támogatást. A termelőiskolai program szélesebb körű elterjesztéséhez, két szaktárca együttműködését további feltételnek látjuk, gondolunk itt az Oktatási Minisztériumra illetve a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztériumra. Az Első Magyar-Dán Termelőiskola beindulása óta több mint egy évtized telt el. Az elmúlt idő bizonyította a dán pedagógiai elvek magyarországi alkalmazhatóságát.

Radácsi Imre

A nyelvi másság dimenziói: A beás nyelv megőrzésének lehetőségei

A nyelvi másság dimenziói című NKFP 5/126/2001 kutatás keretében az elmúlt két évben hat magyarországi kisebbségi közösségben (a magyarországi német, oláh cigány, román, szerb, szlovák és beás kisebbségi közösségekben) folytattunk terepmunkát. A beás nyelvi közösségben a terepmunkát én végeztem, ennek tapasztalatairól és a kutatás első eredményeiről szeretnék rövid ismertetőt adni. A munka során a magyarországi beások nyelvi helyzetéről, nyelvhasználatáról kaptam képet, különös tekintettel a közösség nyelvi és társadalmi attitűdjeire, sztereotípiáira.

Az előre megadott, minden kisebbségi csoport esetében azonos szempontok (nem, életkor, iskolázottság) alapján magam választottam az adatközlőket. A mintegy 150 kérdésből

álló kérdőívek lekérdezése beás nyelven zajlott. Az irányított beszélgetés mellett résztvevő megfigyelőként információkat gyűjtöttem a családok nyelvi szokásaikról. Amennyiben adatközlőink nem fáradtak el a majd egy órás beszélgetés után, további kötetlenebb témákról is eszmecsere-t folytattam velük, melyeket a magnószalagokon szintén rögzítettem. Ezek a beszélgetések gyakran valósabb adatokat szolgáltatnak egy-egy beszélő nyelvi szokásairól, nyelvhez való attitűdjéről, mint a kérdésekre adott válaszok. Fotókat készítettem a település falunév táblájáról, a templomról, régi épületekről, hagyományos mesterségeket folytató emberekről, megélhetést biztosító tevékenységekről stb. A temetőben beás nyelven íródott sírfeliratok után is kutakodtam, ám nem sok eredménnyel.

A minta

A terepmunkát egy baranyai beás közösségben végeztem. A vizsgált településen a nem cigány lakosság mellett néhány német nemzetiségű, és több mint 30 beás család él. A beások aránya a falu lakosságának 15 százaléka. Könnyen meghatározható utcákban laknak, de vegyesen a falu nem cigány lakosságával. Bár ebben a közösségben is elkezdődött a nyelvcsere, a folyamat még nem zárult le, a szülőképes generáció körében még megfigyelhető a nyelv átörökítése.

Az adatközlők száma összesen 70 fő, 35 férfi, 35 nő, életkoruk 20–85 év között szóródott. A település beásai körében nem találtam a 61–85 év között elegendő férfit, így ahhoz, hogy a vizsgálati minta e korcsoportra is értelmezhető legyen, öt férfit és egy nőt kellett egy másik, hasonló szerkezetű településről megkérdezni. Az iskolai végzettségre vonatkozó kiinduló kategóriák (alapfokú, középfokú, felsőfokú végzettség) is átalakításra szorultak, mivel a település beás lakossága körében felsőfokú végzettségű egyáltalán nincs, érettségivel mindössze ketten rendelkeznek, és az idősebb korcsoportban viszonylag sokan vannak olyanok, akik semmiféle iskolai végzettséggel nem rendelkeznek, írni-olvasni nem tudnak.

Az alábbiakban arra vállalkozom, hogy néhány olyan lényeges mozzanatot emeljek ki, amelyek meghatározóak a településen élő beás közösség nyelvi helyzetét illetően.

A nyelvválasztás

Az életkor és a nem hatása a nyelvválasztásra

Az életkor és a nyelvválasztás változói közti kapcsolat vizsgálatára kétféle statisztikai módszert alkalmaztam. Egyrészt az életkor és a nyelvválasztás összefüggését elemeztem több változó függvényében – a statisztikai szignifikancia szint vizsgálatának módszerével, másrészt a kétszemponos független mintás varianciaanalízis statisztikai módszerével – azt néztem meg, hogy a nyelvválasztás gyakorisága hogyan függ össze a nemmel és az életkorról.

A beás nők életkora és nyelvválasztási szokásai között dominánsan negatív a kapcsolat. Ha ezt az édesanyjával folytatott kommunikáció nyelvére vonatkoztatva vizsgáljuk, elmondhatjuk, hogy igen szoros és erősen szignifikáns negatív kapcsolat figyelhető meg a nyelvválasztás és az életkor között. Ez azt jelenti, hogy a beás nők esetében az idősebbek általában többet beszélnek édesanyjukkal saját kisebbségi nyelvükön, mint a fiatalabbak.

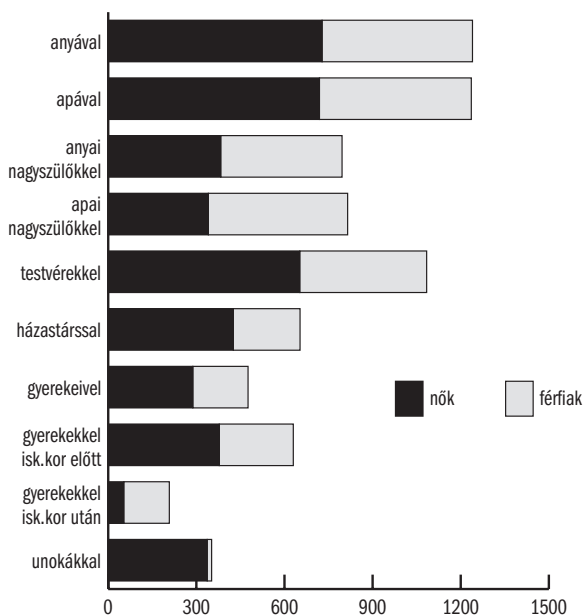
A beás férfiak esetében ugyanezt a kérdést vizsgálva a kapcsolat a kor és a nyelvválasztást tekintve hasonlóan negatív és szignifikáns, ám mértéke kisebb, mint a nőknél.

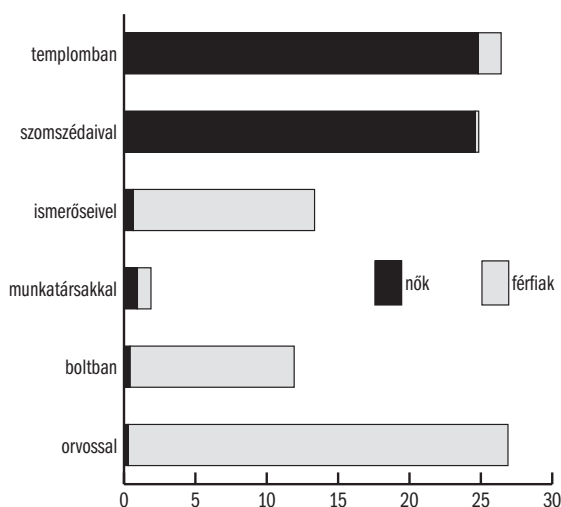
Nyelvválasztás a családban

Ha a nyelvválasztást a különböző beszélgetőtársakkal való kommunikációban vizsgáljuk, az állapítható meg, hogy a nőknek a szüleikkel, nagyszüleikkel, testvéreikkel, házastársukkal folytatott beszélgetésükre ugyanez az erősen szignifikáns negatív kapcsolat jellemző.

1. ábra: A férfiak és nők nyelvválasztása a családtagokkal (N= 70; nő 35; férfi 35)

2. ábra: Nyelvválasztás közéleti színtereken

Ám a gyerekekkel történő kommunikáció során különbség van a nyelvválasztásban, amely a gyerek életkorával függ össze. Amíg a gyerekek nem járnak iskolába, az életkor és a nyelvválasztás kapcsolata ugyanilyen szignifikáns, ám iskoláskor után az együtt járás megszűnik. Tehát a nők az édesanyjukkal beásul, gyermekeikkel az iskoláskor előtt is még inkább beásul beszélnek, az iskola elkezdése után a kommunikációban már nem domináns a beás nyelv: hasonló arányban beszélnek magyarul és beásul. Másfelől az anyák gyermekükkel már ritkábban, nagyszülőként unokáikkal jóval gyakrabban beszélnek beásul.

A beás férfiak esetében a nyelvválasztás kiegyenlítettebb, ám a szignifikancia csak a testvérekkel való kommunikáció esetéig bizonyítható. A házastárssal tendenciaszerűen inkább beásul beszélnek. Az apák – az anyákhoz hasonlóan – a gyermekükkel iskolába, óvodába járásuk előtt gyakrabban beszélnek beásul.

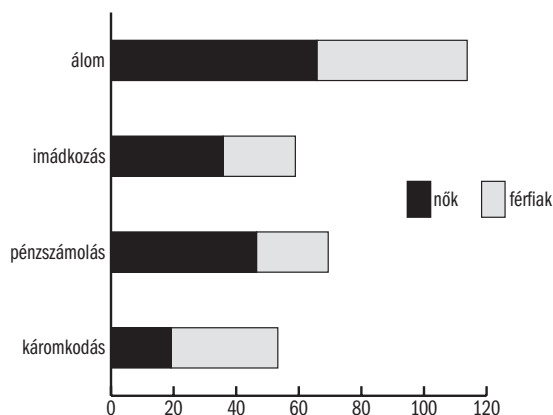
A nyelvválasztás szignifikánsan negatív kapcsolatot mutat az életkorral, azaz minél idősebb valaki – akár férfi, akár nő –, annál inkább a beás nyelven szólal meg, ha barátaival, ismerőseivel, vagy falujában élő beásokkal találkozik a városban.

Nyelvválasztás néhány kiemelt területen

Ha azt vizsgáljuk, hogy azokon a pszicholingvisztikai szempontokból kiemelt területeken, mint álom, imádkozás, pénzsámolás, milyen nyelvet használ az adatközlő, s ez hogyan függ össze az életkorral, megállapíthatjuk, hogy a vizsgált populációnál az álom nyelve esetében a nemek között különbségek nincsenek, de a kapcsolat nők és a férfiak esetében egyaránt szignifikáns kapcsolatban áll az életkorral: azaz minél idősebb adatközlőről van szó, annál inkább a beást jelöli meg az álmában használt nyelvnek.

Az imádkozás nyelvének vizsgálata során a nőknél az előzőhöz hasonló eredményt tapasztalhatunk, amely szignifikáns, a férfiak esetében azonban csak a tendenciaszerűség figyelhető meg. A pénzsámolás során történő nyelvválasztás a beás nők esetében szintén ugyanilyen igen erős szignifikáns kapcsolatot mutat az életkorral, a férfiak esetében ez azonban nem igazolható. Náluk inkább a káromkodás esetében igazolódik, hogy a nyelvválasztás során az idősebb férfiaknál inkább a beás nyelvre esik a döntés.

3. ábra: Nyelvválasztás néhány kiemelt területen

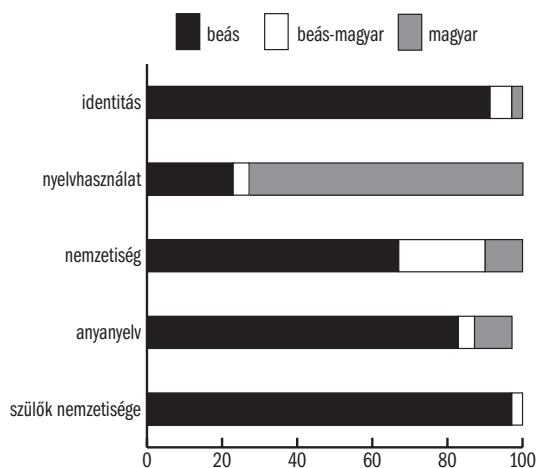

A nyelvi és nemzetiségi identitás és a nyelvválasztás

Adatközlőimet a nemzetiségük szerinti hovatartozásukról is kérdeztem. Eszerint a megkérdezettek közül 67 százalék beásnak, 23 százalék beásnak és magyarnak, 10 százalékuk pedig magyarnak vallotta magát. Az anyanyelv meghatározásánál a megkérdezettek 82,9 százaléka vallotta magát beás anyanyelvűnek, 4,3 százalék beás és magyar, valamint 12,9 százaléka magyar anyanyelvűnek. A szülők 97,1 százaléka beás származású, 2,9 százalékuk közül pedig csak az egyik szülő az. Feltételezésem szerint a három adatsor azért nem esik egybe, mert adatközlőim többsége nem tudott különbséget tenni nemzetiség és az anyanyelv között, a kérdések értelmezése sok esetben okozott nehézséget.

Az identitás kérdésére adott válaszuk szerint, a megkérdezettek 91,3 százaléka beásnak vallotta magát, 5,8 százalék beásnak és magyarnak, és 2,9 százalék magyarnak. E vizsgálat adatsorai fordított arányban állnak a beás nyelv használatával, hisz a megkérdezettek közül csak 22,9 százalék azok aránya, akik többet beszélnek beásul, mint magyarul, 4,3 százalékuk mindkét nyelvet kb. egyformán használja, és 72,9 százalékuk inkább a magyar nyelvet használja.

4. ábra: Az identitás és nyelvválasztás

Az anyanyelv kérdését vizsgálva megállapítható, hogy bár a megkérdezettek többségének anyanyelve beás, mégis inkább magyarul beszélnek. Ennek gyakran egyéb „technikai” okai is vannak, ugyanis pl. a legtöbb településen – így itt is – a beások anyanyelvüktől függetlenül csak magyar származású boltosokkal tudnak beszélni, mivel beás eladók a faluban nincsenek. De ugyanilyen kapcsolatot mutat a vizsgálat az anyai nagyszülőikkel, s a még iskoláskor előtti gyerekekkel, a falubeliekkel városban való találkozáskor, valamint a káromkodáskor használt nyelv és anyanyelv között. Ezekben az esetekben is többnyire magyarul beszél a vizsgálatban szereplő nők többsége. Egy esetben figyelhető meg ettől eltérő szignifikáns eredmény az anyanyelv és a beás munkahelyi kollegákkal való beszélgetés nyelve között: a beás anyanyelvű nők munkahelyeiken többet beszélnek beásul, mint magyarul beás kollégáikkal.

A férfiak esetében az anyanyelv vizsgálata igen erős szignifikáns összefüggés mutatja, hogy ők az édesanyjukkal, és a nagyszüleikkel folytatott kommunikáció során többet beszélnek beásul, mint más beszélgetőpartnereikkel.

A nemzetiségre és az identitásra vonatkozó kérdésre adott válaszok a beás nők esetében szignifikáns együtt járást mutatnak a szülőkkel, testvérekkel, barátokkal, ismerősökkel, falubeliekkel, és az álomban használt nyelv esetében. A kapcsolat mindegyik esetben pozitív. Azaz bármennyire is erős e beszélők identitása, a nyelvhasználat ezekben az esetekben nem követi kizárólagosan az identitást, így az döntően magyar.

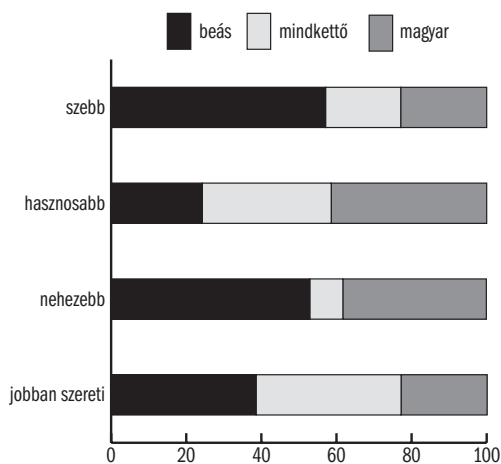
Hasonlóan szignifikáns az identitás összefüggése a nagyszülőkkel, házastárssal, az iskoláskor előtti gyermekekkel, a hívőtársakkal, az imádkozás nyelvével, és a legtöbbször használt nyelvvel kapcsolatban – a kapcsolat pozitív, a kommunikáció nyelve tehát többször a magyar, mint a beás.

Ugyanezt az összefüggést (identitás) vizsgálva a férfiak esetében érdekes eredményt kaptam.

A kapcsolat az identitás és nyelvválasztás esetében igen szoros, a férfiak a szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel folytatott kommunikáció során szívesebben választják a beás nyelvet. Igen éles a váltás a kapcsolat minőségében a gyerekek iskolába lépésétől kezdve, itt ugyanis váltás történik, s az addig a férfiak által többet használt beás nyelv helyett a magyar nyelv használata válik dominánssá, s a kapcsolat pozitív lesz az identitás és nyelvválasztás között. Érdekes, hogy a mintában szereplő nők válaszaival ellentétes a nyelvválasztás a káromkodás során. A férfiak esetében a káromkodás nyelve többször a beás, mint a magyar.

A nyelvi és nemzetiségi identitás és a nyelvválasztás között nagy az eltérés. Bár identitásukat tekintve a legtöbben beásnak vallották magukat, nem tartják az identitás kizárólagos velejárájának a beás nyelvet, és nagyobb részt már nem is ezt használják a hétköznapiak során egymás között. Igen szűk és behatárolható az a terület, ahol a beás nyelv használata domináns. A családon belüli kommunikációban erős határvonalat jelent a gyermek iskolába lépése. Ettől kezdve a család tudatosan inkább magyarul beszél, hisz a gyermeknek a magyar iskola követelményrendszerének kell megfelelnie, s az identitás kérdése ehhez képest háttérbe szorul. Különösen a beás férfiak esetében tűnik igen tudatosnak ez a nyelvválasztási stratégia. Ez azt mutatja, hogy a magyar iskolarendszerben a multikulturalizmus ez idáig kevésbé volt fontos, a többnyelvűség nem jelentett előnyt, mivel az iskola erről a tudásról eddig nem is vett tudomást.

5. ábra: Nyelvi attitűdök

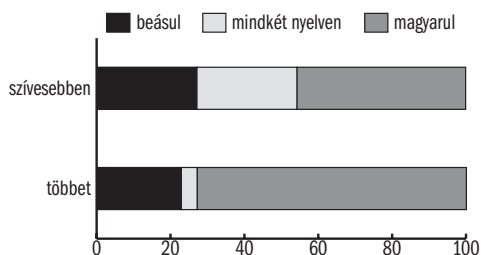

Mivel az az elvárás, hogy a domináns nyelvet vagy nyelvváltozatot (a standardot) mindenki ismerje, a beás nyelv a családi színtérré szorul vissza, ám mivel a beszélő a nap nagyobb részét már nem a családban tölti, egyre többször is a többségi nyelvet használja még olyan helyzetekben is, amikor beásul is beszélhetne. Ennek okaira valószínűleg a beás nyelv szókinccsének tesztelése pontosabb választ adhatna. Feltehetően ugyanis a nyelv diglossziás helyzete miatt számos olyan téma került a mindennapi társalgásba, amely a magyar nyelv domináns használatát kívánja.

Az 1960-as, 1970-es években néhány szakértő¹ úgy látta, hogy a standard nyelv terjesztése az oktatáson keresztül azért fontos, mert ez teszi demokratikussá a nyelvhasználatot: ez biztosítja a társadalmi mobilitás lehetőségét azoknak is, akik elsődleges szocializációjuk során valamilyen nem standard változatot sajátítottak el.

Összefüggés a nyelvhasználat bevallott gyakorisága és a nyelvi attitűdök között

6. ábra: Gyakoriság és nyelvi attitűd

Ahogy már volt róla szó, az adatközlők a hétköznapi kommunikációban jóval többet beszélnek magyarul, mint beásul, s a két nyelvhez való viszonyukat összehasonlítva, többen beszélnek szívesebben magyarul, mint beásul. Ha a gyakoriságot és a beáshoz, valamint a magyarhoz fűződő attitűdöt egymással korreláltatva vizsgálom, az látható, hogy a két változó mindkét nem esetében erősen szignifikáns kapcsolatban áll egymással. Mindkét nemre igaz, hogy többet és szívesebben beszélnek magyarul, mint beásul.

A kérdezettek a beás nyelv helyi változatát jóval szebbnek, hasznosabbnak és könnyebbnek érzik a sokak számára ismeretlen „standard” változatnál (muncsán). Ha a beás hasznosságát a magyarral vetik össze, a magyar kerül előbbre még akkor is, ha a mintában szereplők nagyobb része jobban szereti a beást nyelvet, mint a magyart. Ez is azt eredményezi, hogy a beás nyelv használata a magyarral szemben háttérbe szorul.

A nyelvcsere folyamatának felgyorsulását eredményezheti az egyén szintjén az a vágy is, hogy a domináns csoport őt teljesen elfogadja. Ez a motiváció hajtja, hogy minden erejével elsajátítsa a többségi csoport által beszélt nyelvet, még olyan áron is, hogy saját közösségétől eltávolodik. A helyzet veszélye – ez minden asszimilációs törekvés esetében érvényes –, hogy a domináns nyelv elsajátítása sem eredményezi minden esetben a feltétel nélküli elfogadást a domináns csoport által, miközben a saját közösségétől is eltávolodik.

A nyelvcsere és a nyelvmegtartás nagyban függ attól, hogyan vélekedik az adott közösség saját magáról, nyelvváltozatairól, illetve a környezetében élőkről, azok nyelvéről.

¹ Pl. Haugen, Einar (1966) *Dialect, Language, Nation. American Anthropologist*, No. 68.

„Noha a nyelvcsere nyilván nagyon fontos külső társadalmi és gazdaságpolitikai tényezőktől függ, fontos vizsgálni a belső feltételeket is. Ezek közé tartozik az emberek belső mentalitása, a nyelvhez tapadó értékrendszer és attitűdök. Ezek határozzák meg, hogy melyik irányban és hogyan folyik a nyelvcsere: hogy lesz-e nyelvcsere egyáltalán” – írja a nyelvcsere világhírű kutatója, Susan Gal.²

A kutatások általában azt mutatják, hogy a beszélők rendszerint magasra értékelik saját csoportjukat és nyelvüket.³ Ezt tekintve nem meglepőek a mi eredményeink. A szociálpszichológiai vizsgálatok jelentős része szerint azonban a kisebbségek hajlamosak arra, hogy a többségi közösséggel és nyelvvel szemben negatívan értékeljék saját csoportjukat és nyelvváltozataikat.⁴ Ha ezt vesszük figyelembe, akkor a magyarországi beások pozitív önképe sokkal inkább a beás nyelv megtartásának kedvez, mintsem a nyelvcsereének.

Összegzés

A magyarországi beás közösség nyelvi helyzetét meghatározó néhány fontos tényező áttekintése alapján az a következtetés fogalmazható meg, hogy bizonyos faktorok a nyelvcsere, mások ellenben a nyelvmegtartás irányába hatnak. Azt is láthatjuk, hogy nyilvánvalóan vannak különbségek a beás nyelv tudása, használata tekintetében a különböző korosztályok között, ám akad közös vonás is. A beás identitás nagyon erős e közösségekben, bár a nyelvhasználat ezzel fordítottan arányos. A beás nyelv presztízsének emelkedése, azt gondolom, erősítené a beás nyelv családban történő elsajátítását.

A nyelvválasztásra vonatkozó kutatások azt mutatják, hogy a kétnyelvűek nyelvválasztásában meglehetősen nagy szerepük van a gazdasági tényezőknek. A beszélők azt a nyelvet használják, amelyik révén könnyebben boldogulnak, a másik nyelvről, akkor is, ha az anyanyelvük, azt gondolják semmire se jó, legfeljebb az idősekkel való érintkezésre alkalmas, álláshoz, munkához, pénzhez nem segíti őket. Így – mivel a domináns nyelv piaci értéke nagyobb – szívesebben veszik, ha gyermekeik is ezt tanulják meg.

Ha a gazdasági tényezők nem is, de a kulturálisak befolyásolhatók. Az identitástudat egyik kifejezője a nyelv csak akkor tartható meg, ha a beszélőközösség tagjai a nyelvhez tartozó kultúrával is azonosítják magukat, ehhez azonban *lehetőséget kell adni arra, hogy ismerjék és interiorizálják saját népük kulturális értékeit, és ne vélekedjenek úgy, hogy ez a kultúra érdemtelen az átörökítésre.*

Hogyan lehet elősegíteni a nyelvmegtartást?

A kisebbségi nyelvek megerősítésére, a nyelvcsere ellenkező irányba fordítására különféle módok léteznek. A beszélőkben mindenekelőtt saját nyelvükkel szemben pozitív attitűdöt kell kialakítani, vagyis azt kell tudatosítani, hogy az általuk beszélt nyelv ugyanolyan értékes, mint bármelyik, csak más, mint amit a többségi társadalom használ.

Elő kell segíteni, hogy minél több használati funkcióban tudjon a nyelv megjelenni, legyenek anyanyelvű sajtótermékek, adások, anyanyelvi oktatás – lehetőleg minden szinten, beleértve a közép- és felsőfokú szakképzést is. Ez egyben nyelvélénkítést (language revitalization) is eredményez, mely a korlátozott funkciókban használatos nyelv szerep-köreit és színtereit bővíti. Ha van még elégséges számú anyanyelvi beszélő, aki képes e

2 Gal, Susan (1991) Mi a nyelvcsere és hogyan történik? *Regio*, No. 1.

3 Sándor Klára (2001) Az előnyelvi vizsgálatok és az iskola: a kisebbségi kétnyelvűség. In: Sándor Klára (ed) *Nyelv, nyelvi jogok, oktatás*. Szeged, JGYF Kiadó.

4 Lambert, W. E. (1967) A Social Psychology of Bilingualism. *Journal of Social Issues*, No. 2.

nyelvet természetes módon átadni a fiatalabb nemzedékeknek, a revitalizációs lépéseknek arra kell irányulnia, hogy érdekeltté tegye e beszélőket a nyelv átadásában.

Különböző csoportszolidaritást erősítő, közösségépítő stratégiák is segítik a nyelvmegtartást. Ilyenek: a támogató, hozzáadó oktatási környezet teremtése, amely során a kisebbségi nyelvet nem egy másik nyelven keresztül tanítják. Felkészült, a kétnyelvűség magas fokán álló tanárok segítségével az első nyelvre építve „alakítják ki” a tanulók magas szintű kétnyelvűségét. A felnőtt lakosság anyanyelvének intézményes fejlesztését is megcélozzák, ami segít újra felértékelni az anyanyelvet a nemzedékek közötti nyelvtáadásban. A kisebbségi nyelvű média szerepének erősítésével, a kommunikációs technológia fejlődésének köszönhetően új kommunikációs csatornák hozzáférhetővé tétele (televízió, rádió, nyomtatott sajtó, elektronikus sajtó, Internet, e-mail, ún. chat room-ok a kisebbségi nyelven) További stratégiák léteznek, mint pl. stratégiák a kisebbségi nyelven való írás-olvasás fejlesztésére, a kisebbségi írásbeliség támogatására.

Ha a másodnyelvvé lett kisebbségi nyelv a többségivel szemben a családi nyelvhasználatban újra elsődlegessé válik, akkor a nyelvcseré folyamata sikeresen visszafordítható. Míg azonban ez a folyamat stagnál ill., ellenkező irányba tart, addig az oktatásnak segíteni kell a nyelv presztízsének visszaállításához. Mindannyian tudjuk, hogy ha egy nyelvet nem használnak az oktatásban, a nyelv fennmaradása súlyosan veszélybe kerül.

Pálmainé Orsós Anna